

Op safari in Holland

Vijf kanttekeningen bij 'wildparken'

Sinds ongeveer een jaar of twee is er in Nederland een opmerkelijke belangstelling te constateren voor de z.g. wildparken. Naar het Engelse voorbeeld van Longleat, waar de kasteelheer de oplossing van zijn financiële moeilijkheden heeft gevonden in het inrichten van een leeuwenpark op zijn landgoed, heeft in 1968 ook Nederland twee van dit soort parken gekregen: bij Arnhem en bij Tilburg is in stevig omrasterde stukken bos een aantal leeuwen losgelaten, die door de bezoekers per auto 'in het wild' gadegeslagen kunnen worden; bovendien hoopt men het komend voorjaar bij Spijkenisse een apenpark in te richten met gorilla's en wolapen, terwijl er ook plannen zijn om op een landgoed in Den Haag, Przewalski paarden te gaan houden.

De snel opgekomen belangstelling voor dit soort parken met exotische dieren, een belangstelling die zich overigens nog wel veel verder zal uitbreiden, is van invloed op de houding van de mensen tegenover dieren en de natuur, en dus ook van invloed op de natuur zelf. Dit geeft aanleiding tot het plaatsen van enkele kanttekeningen.

1. *Toerisme.* Het is duidelijk, dat de exploitatie van dergelijke parken financieel bijzonder aantrekkelijk is: sensatie (men wordt geconfronteerd met 'wilde dieren'), nieuwigheid, romantiek (men krijgt de suggestie 'op safari' te zijn) en belangstelling voor dieren zijn alle componenten die een blijvende populariteit bij het grote publiek garanderen; de investeringen, die nodig zijn voor de aankoop van de dieren en het inrichten der terreinen, zijn dus alleszins verantwoord. Bovendien is een wildpark een toeristische trekpleister van de eerste orde en krijgt het dus, zoals nagenoeg alles wat de recreatie stimuleert, onmiddellijk steun van gemeentebesturen.

2. *Veiligheid.* In sommige gevallen, met name wanneer de dieren die men houdt roofdieren zijn, is zo'n park risico-verhogend. Kort na de opening van het leeuwenpark bij Arnhem werd een Finse toerist, die een foto wilde maken, door een leeuw uit zijn auto gesleurd en zwaar gewond. Strenge veiligheidsvoorschriften, deskundige bewakers en een goede afrastering brengen echter de risico's terug tot aanvaardbare proporties.

3. *Dierenbescherming.* Binnen de groep van dierenbeschermers bestaat een hardnekkige controverse tussen de voor- en tegenstanders van dierentuinen. De tegenstanders zijn van mening, dat het niet aangaat om dieren die van nature een groot verspreidingsgebied hebben, hun leven te laten slijten binnen de beperkte ruimte van enkele vierkante meters. Inderdaad kan men op biologische gronden bezwaar aantekenen tegen het in kooien opsluiten van dieren: hun lichaamsbeweging wordt aanzienlijk beperkt, het is vaak niet mogelijk aansluiting te zoeken bij soortgenoten of zich juist af te zonderen, en de afwezigheid van enerverende momenten (zoals het gevaar, dat in de natuur constant dreigt, maar in een kooi volledig afwezig is) maakt de dieren suf en lusteloos. Ruime kooien en buitenverblijven, zoals wij die in de moderne dierentuinen kunnen aantreffen, en een goed dieet zorgen er echter voor, dat de dieren fysiek niet bijzonder te lijden hebben van de opsluiting.

Het bezwaar dat wordt aangevoerd als men zegt, dat een opgesloten dier 'zielig' is, is aanvechtbaar, omdat het dier in een hier-en-nu-wereld leeft en geen afstand kan nemen van zijn eigen situatie: het kan dus niet treuren om de verloren vrijheid, evenmin als het ernaar kan verlangen, ooit nog eens die vrijheid terug te zullen krijgen. Hoop, verlangen en toekomstverwachtingen zijn faculteiten die alleen de mens bezit en als men deze vermogens toekent aan het dier, maakt men zich schuldig aan antropomorf denken.

Het is natuurlijk wel volkomen gerechtvaardigd, als iemand een niet te onderdrukken afkeer heeft van gekooide dieren, omdat het in vrijheid leven voor hem tot het wezen van het dier behoort. Evenzo als velen zichzelf er niet toe kunnen zetten, om eigenhandig dieren zoals een jong katje, een haas of een paard dood te maken, zo is ook de aversie jegens de levenslange opsluiting van dieren alleszins respectabel.

Gezien vanuit het oogpunt van deze bezwaren zijn wildparken toelaatbaar en zelfs wenselijk, omdat de betreffende dieren daar voor een belangrijk deel hun vrijheid terugkrijgen. Vooropgesteld natuurlijk dat de dieren afkomstig zijn uit een dierentuin, want als zij speciaal voor dit doel gevangen worden, kan het bezwaarlijk als een verbetering worden aangemerkt!

4. *Natuurbescherming.* Ik kom nu toe aan de belangrijkste kanttekening. Het overbrengen van een diersoort naar een gebied buiten haar natuurlijk verspreidingsgebied heeft reeds vele malen desastreuze gevolgen gehad: konijnen in Australië zijn een ware plaag geworden, en de mangoeste, die men op Jamaica heeft ingevoerd om de ratten te bestrijden, heeft inderdaad de ratten verdelgd, maar ook allerlei andere gewervelde dieren op het eiland, waaronder veel insectenetende vogels; hierdoor ontstond een insectenplaag die de suikerplantages meer schade toebreacht dan de ratten, waarvoor men de mangoeste had geïmporteerd, ooit hadden kunnen aanrichten. Dit zijn sprekende

voorbeelden van het feit dat een omgeving waarin een bepaalde diersoort ontbreekt, ook niet is ingesteld op deze soort, zodat bij een plotselinge import de natuurlijke middelen ontbreken om de aantallen te reguleren, met als gevolg een verbreking van het natuurlijk evenwicht en dus een totale ontreddering van de natuur.

Wanneer nu in Nederland dieren als leeuwen, apen en Przewalski paarden in de levende natuur worden ingebracht, kan zo iets niet anders dan tot aanzienlijke schade van het milieu leiden. Hierbij loopt gelukkig niet het gehele natuurlijke areaal van ons land gevaar, maar zal de schade beperkt blijven tot het park waarbinnen de betreffende dieren worden gehouden: betrekkelijk kleine gebieden weliswaar, maar deze zullen dan ook volledig aangetast worden, en in het natuur-arme Nederland waar langzamerhand elk grassprietje en elk vogeltje een heel bezit aan het worden is, is zo iets onaanvaardbaar. Zo hoeft men in een park waar leeuwen huizen, niet meer te rekenen op vogels die op de grond of in struiken broeden (en dat zijn de meeste parkvogels!), hetgeen ook een grote terugslag zal hebben op de aantallen insecten; bovendien zal het feit dat leeuwen zich voeden met kadavers, invloed hebben op het voorkomen van autochthone kadaveropruimers, zoals buizerds en vele insecten. En dan moeten we nog maar hopen dat de exotische dieren geen dragers zullen zijn van besmettelijke ziekten waartegen inheemse dieren geen weerstand hebben en die b.v. via vogels heel snel verbreid kunnen worden. U hoeft alleen maar te denken aan mond- en klauwzeer, hondsdoelheid en mixomatosis, om te weten hoe snel zo'n besmetting kan plaatsvinden.

Een tweede bedenking tegen wildparken ligt op esthetisch gebied. Momenteel wordt er in het Haagse Mauritshuis een Goya-expositie gehouden, en probeert U zich nu eens voor te stellen, dat in een der zalen, die vol hangen met de 19e eeuwse meesterwerken, een schilderij van Picasso zou hangen! Zelfs (of misschien wel juist) een liefhebber van moderne kunst zal toegeven, dat de Picasso veel beter uitkomt wanneer hij in een andere zaal hangt. Zo ook ben ik van mening, dat leeuwen en apen temidden van dennebomen, lijsterbes en nachtkoekoeksbloemen gewoonweg géén gezicht is. Dat is geen conservatisme in de trant van: leeuwen en apen horen in Afrika, want dat is altijd zo geweest, neen, ik erken alleen dat er een zodanige relatie is tussen dier en omgeving, dat deze omgeving van invloed is op de schoonheid van het dier; en zoals vloekende kleuren een storend effect hebben omdat zij niet bij elkaar passen, zo ook is b.v. een leeuw in een Hollands park 'misplaatst'.

De schoonheid van een leeuw komt pas ten volle naar voren in de context van een Afrikaans savanne-landschap: zijn bouw, zijn kleuren (in harmonie met dit landschapstype), zijn jachtmethoden zijn volledig in overeenstemming met de eisen van dit milieu; in een Veluws bosgebied is hij een vreemde, een zonderling, die bovendien de specifieke schoonheid van de Veluwe ergerlijk doorkruist. Wanneer men nu de Nederlander, die over het algemeen toch al zo ver van de echte natuur afstaat, wil laten wennen aan het idee dat op de Veluwe leeuwen voorkomen, dan bederft men hiermee de goede smaak, door als mooi voor te stellen wat in wezen kitsch is.

Een derde en laatste bezwaar is, dat het inrichten van wildparken de indruk wekt, dat het probleem van de geschonden natuur opgelost zou zijn: een bezoeker wandelt door een park en om zich heen ziet hij overal dieren, zodat hij meent, dat het wel los loopt met de verdwijning van diersoorten, waar hij de laatste tijd zoveel van hoort, en dat aan de bedreiging van de natuur althans op deze plaats een halt is toegevoerd. Dit schept echter een vals beeld van de werkelijkheid, aangezien door de in het oog lopende aanwezigheid van geïmporteerde uitheemse dieren de aandacht wordt afgeleid van het geruisloze verdwijnen van talloze inheemse diersoorten; de ontluistering van de natuur wordt versluierd.

Deze versluiering vindt niet alleen plaats door het houden van leeuwen en apen, maar ook doordat in menig stadspark grote voliëres geplaatst zijn die de zingende vogels terugbrengen temidden van flats en miezerige boompjes waar geen vogel-in-'t-wild meer wil broeden. De mens verdrijft en vernietigt vele diersoorten om daarna, als zijn omgeving verlaten en stil geworden is, het landschap te versieren met exotisch beestenspul. Wat op het eerste gezicht een 'eerherstel' van de natuur lijkt te zijn, is in werkelijkheid een onechte, onwaarschijnlijke en kunstmatige wereld: door de mens gefokte dieren binnen een omheinde ruimte, hetgeen net zo weinig met natuur te maken heeft als plastic bloemen in een vaas. De verontrusting om het verlies van het authentieke wordt onderdrukt door de schijn-schoonheid van het surrogaat.

Men zou kunnen zeggen dat dit een nieuwe (steriele!) vorm van natuurbescherming is, appellerend aan de verlangens van het grote publiek, financieel aantrekkelijk en op korte termijn zeer effectief: een natuurgebied wordt er een heel stuk door verlevendigd. Maar op den duur kan dit kunstmatig versieren van een gedegenereerde natuur geen goede oplossing zijn; zo'n oplossing kan alleen geboden worden door de ideeën die in de kring van natuurbeschermers en biologen gangbaar zijn: met de ecologie als basis, het behoud van het natuurlijke milieu met alle daarin behorende dieren en planten, en *niets méér*. Het importeren van dieren wordt in overeenstemming met deze visie alleen toegepast als het erom gaat, een bestaande populatie te versterken: de natuur is een systeem waarin elke soort zijn eigen verspreidingsgebied heeft, en geen kinderboerderij. Het gevaar van wildparken is, dat het, door hun ogenschijnlijk succes, de mensen blind maakt voor de noodzaak van echte natuurbescherming.

De argumenten die voorstanders van wildparken hanteren om te betogen dat zij de natuurbescherming juist stimuleren, zijn niet geldig. Het in een wildpark kunnen bekijken van dieren die tot de verbeelding spreken van grote groepen mensen, zoals apen en leeuwen, vergroot de belangstelling voor deze dieren en voor de natuur in het algemeen, zo zeggen de voorstanders. Een dierentuin maakt op den duur een trieste indruk: al die dieren, opgesloten in hun toch altijd sombere tralie-hokken en beperkt in hun bewegingsvrijheid. In de wildparken daarentegen hebben de dieren naar verhouding veel meer mogelijkheden en geven de suggestie van vrijheid en spanning, waardoor de bezoekers ook veel meer leren omtrent de gedragingen der dieren. Daarom hebben wildparken een voorlichtende en stimulerende functie, nog steeds aldus de voorstanders.

Dit gaat echter niet op, als de bezoekers, die inderdaad meer geïnteresseerd zullen raken in de natuur, niet tegelijkertijd duidelijk wordt gemaakt, dat *dit* geen echte natuur is en dat men heel andere maatregelen zal moeten treffen als men die echte natuur weer wil terugkrijgen. Een wildpark zal pas dan een goede opvoedende functie hebben, als het de mensen ervan weet te doordringen dat het met de natuur in Nederland reeds zover gekomen is, dat zij met circusdieren aan de man moet worden gebracht. Een goed wildpark is er op uit, zichzelf in de toekomst overbodig te maken. En zolang dit nog niet het geval is, zijn wildparken uit het oogpunt van echte natuurbescherming, volledig uit den boze.

Een veel betere manier om het grote publiek in contact te brengen met de natuur, is het plaatsen van schuilhutten in de buurt van kolonies van broedende vogels, of van voederplaatsen van wilde zwijnen, ganzen, steltlopers etc. In Engeland zijn in verschillende reservaten dergelijke hutten gebouwd, vanwaaruit een groepje mensen moeiteloos de meest zeldzame en schuwe dieren van nabij kan gadeslaan; de schuilhut bij het nest van de visarend in Schotland trekt jaarlijks duizenden bezoekers!

5. De vijfde en voorlopig laatste kanttekening die ik wil maken bij het verschijnsel 'wildpark', is dat het mij verwondert dat er al niet veel eerder en niet veel meer geschreven is over de voor- en nadelen. Ik ben bang dat het uitblijven van commentaren, met name vanuit natuurbeschermingskringen, betekent, dat men het een beetje over zich heen laat gaan en niet ziet wat er gaande is.

Ik hoop, dat ik met de hierboven aangegeven ernstige bezwaren tegen de huidige wildparken, een proces van bewustwording en meningsvorming op gang kan brengen over het juiste gebruik van de natuur en de invloed hierop van wildparken.

Hugh P. Gallacher

Op de fiets de natuur in

In dit Europees natuurbeschermingsjaar N 70 is alom de aandacht gevestigd op natuurbescherming en natuurbehoud voor het welzijn van de mens. Hoe de welvaart ook toeneemt, de mens kan het niet stellen zonder de levende natuur; het is een zaak van welzijn of niet-zijn. Gelukkig is er in Nederland en voor velen vlak bij huis, nog veel van de natuur te genieten. Dat is zeker ook te danken aan de vele activiteiten, die voor natuurbescherming en natuurbehoud in de loop van vele jaren zijn ontwikkeld.

Wie van de natuur wil genieten, moet zich aangepast gedragen; dat is een individuele vorm van natuurbescherming. Daarom is ook de keuze van voortbewegen, de keuze van het vervoermiddel belangrijk. Velen zijn het er wel over eens dat gemotoriseerd verkeer zo weinig mogelijk in onze natuurgebieden moet doordringen; een opvatting die wellicht iedere natuurbeschermers voor 100% onderschrijft.

Het gemotoriseerde verkeer produceert helaas nu nog in vele gevallen schadelijke uitlaatgassen, die gevaarlijk kunnen zijn voor vele vormen van leven; planten en bomen kunnen er door worden bedreigd, evenals vele diersoorten. Het geluid dat dit verkeer veroorzaakt verschrikt en verjaagt vaak vele dieren die aan onze natuur een extra bekoring geven. Natuurgebieden behoren volgens de meesten stiltereservaten te zijn en wie van de natuur wil gaan genieten en de natuur een goed hart toedraagt moet daar rekening mee houden. Daarom is de fiets zo'n ideaal vervoermiddel voor wie er op uit wil trekken; een fiets produceert geen gassen en veroorzaakt geen lawaai. Terecht geven velen de voorkeur aan wandelen, maar wie zich over grote afstanden wil verplaatsen of wie moeilijk ter been is, heeft een vervoermiddel nodig: dat vervoermiddel is de fiets. Vele natuurgebieden zijn dan ook reeds voor alle andere vormen van verkeer gesloten en dat is een weloverwogen maatregel; een zaak van natuurbescherming.

De fiets is ook praktisch omdat de snelheid beperkt is, zodat men veel kan zien en toch ver in gebieden en terreinen kan doordringen. Gebieden die heel bijzondere bescherming vragen - zoals broed-